

Stěny ze skla

Petr Španger

PETR ŠPANGER

STĚNY ZE SKLA

(únor – září 2001)

ISBN 978-80-88463-65-8 (pdf)
ISBN 978-80-88463-66-5 (ePub)
ISBN 978-80-88463-67-2 (mobi)

Obsah

Obsah.....	4
Stěny ze skla.....	8
Školačka.....	11
Roztomilý pavouček.....	12
Jaký čas.....	13
Vábení.....	14
Panák.....	15
Soulad.....	16
Copak lze žít.....	17
Nedorozumění.....	18
Učitelky.....	19
Svatba.....	20
Přednáška v hvězdárně.....	21
Babí léto.....	22
Letní kino.....	23
Sestup.....	24
Naděje.....	25
Volání.....	26
Školník.....	27
Krajina.....	28
Venušiny misky.....	29
Autobus.....	30
Normalizace.....	31
Zdání.....	32
Víra.....	33
Osud.....	34
Pohraničí.....	35
Nástrahy.....	36
*** (Nad smrtí krásných topolů).....	37
Vysvobození.....	38
Slova.....	39
Skřivánek.....	40
Kouzelník.....	41
Hranice.....	42
Ves.....	43
Září.....	44
Narozeniny.....	45
*** (Jednoduchý život).....	46
Týrané děti.....	47
Světlo.....	48
Vítězství.....	49
Rodina.....	50
Stud.....	51
Úplněk.....	52
Na hřebeni.....	53
Můžeme být šťastní.....	54
Hudba.....	55
Mše.....	56

Podzim.....	57
Koláč.....	58
Velikonoce.....	59
Ze dna.....	60
Hvězda.....	61
Noc.....	62
Jaro.....	63
Tato hodina.....	64
Sen.....	65
Dospívání.....	66
Už.....	67
Poprvé.....	68
Úprk.....	69
Vzduchoprázdno.....	70
Cestou.....	71
Zvony.....	72
Logika.....	73
1. 9.....	74
Opilci.....	75
Konec prázdnin.....	76
Vražda.....	77
Zestárlí.....	78
Děšť.....	79
Školení.....	80
Stanice u hranic.....	81
Podzim.....	82
Mládí.....	83
Nokturno.....	84
Srdíčka.....	85
Říjen.....	86
Životy.....	87
Ti, kdo nás vyhnali.....	88
Dušičky.....	89
Listopad.....	90
Dětství.....	91
Listí.....	92
Maloměsto.....	93
Zatímco tu zpíváme.....	94
Prostěradla.....	95
Na plese.....	96
Na zahradě.....	97
Básníku.....	98
Skrývání.....	99
Červánky.....	100
Sobectví.....	101
Říjen.....	102
Přátelé.....	103
Prosinec.....	104
Duben.....	105
Svátky.....	106

Válka.....	107
Silvestr.....	108
Dům.....	109
V jedinou chvíli.....	110
V.....	111
Samotáři.....	112
Manželé.....	113
Strom.....	114
V háji modřínů.....	115
Svítání.....	116
Vojáci.....	117
Burani.....	118
Vánoce.....	119
Závist.....	120
Autorita.....	121
Blázinec.....	122
Svatouškové.....	123
Den za dnem.....	124
V šedých zónách.....	125
U řeky.....	126
Pitomci.....	127
Stesk.....	128
Zima.....	129
Sluneční hodiny.....	130
Ráno.....	131
Babí léto.....	132
Reparáty.....	133
Tíha.....	134
Nový rok.....	135
Vdova.....	136
Listopad.....	137
Na zastávce.....	138
VI.....	139
Usínání.....	140
Kamarádi.....	141
Před zimou.....	142
Věk.....	143
VII.....	144
VIII.....	145
Poezie pro děti.....	146
Poezie pro děti.....	146
Učni.....	147
IX.....	148
Mlha.....	149
X.....	150
XI.....	151
V tanečních.....	152
Azylový dům.....	153
Skrýš.....	154
Před zimou.....	155

XII.....	156
Cesty.....	157
Za ostnatým drátem.....	158
Vrata.....	159
Odešlas.....	160
Odpovědi.....	161
Květen.....	162
Panenko.....	163
Ruce.....	164
Zase se nám po tom stýská.....	165
Hračka v zahradě.....	166
Rozhledna.....	167
XXX.	168
Pohádka.....	169
Výlov.....	170
Svátky.....	171
Baletka.....	172
XIV.....	173
Příchod zimy.....	174
Noci a dny.....	175
Stáří manželé.....	176
Podzimní řeky.....	177
Umírání.....	178
Chvíle.....	179
Jitro.....	180
XXXIX.....	181
Světla.....	182
O autorovi (Libor Martinek).....	183
Ediční poznámka (Libor Martinek).....	186

Stěny ze skla

Návštěvní chodba
ve špitále,
kde i kožené sedačky mají
rozpáraná břicha, z nichž leze
molitan.

Pacienti mávají rukama
v modře pruhovaných pyžamech
a nadávají,
že není vidět ven.

A šťastné děvčátko kreslí
prstem do orosených skel obrázky,
jimž rozumí jen samo.

Žlutý zimní soumrak
ti padá do ramen.

A lidé tam venku
se obrací
a dívají se raděj jinam.
Sedíš.

Ve své beznaději
říká tlustá paní druhé: „Už tady dlouho nebudu.“
A paní sebou ošívá, v zápachu lyzolu si povzdechne:
„Načichne mi rolák.“

A stěnu ze skla prostupuje
pichlavé světlo zářivek.
Daleko na obzoru lyžaři sjíždějí
zelený zářivý kopec.

Stěna ze skla nás obklopuje.
Máš chuť ji prorazit hlavou
a proniknout někam jinam,
kde budou rozkvetlé stromy,
ale vždycky najdeš jinou
stěnu ze skla
a tak pořád dál,
až po tu poslední.

Sedíš.
A sestřičky, panenky,
sem tam pobíhají
jako manekýnky
u agentury Smrt
a usmívají se
- největší lhářky a ze lži
stěny ze skla nás prostupují
a někdy zrcadlí
a dál a dál
až po tu poslední.

Sedíš.
 Teplá sedačka tě kouše do zadku.
 Myslíš si, že nemocní,
 co bloumají kolem
 a hledí na tebe
 skleněnýma očima,

 ti vlastně závidí,
 že jsi na tom líp,
 že tady můžeš sedět.
 A olezlá kočka
 si vlezla na mřížku, z níž fouká horký vzduch.
 A stařík rozevívá kostnaté dlaně
 se zbytky jídla,

 které jí podstrkuje
 za stěnu ze skla.
 Potom procedí mezi tenkými rty,
 jen potichu zašeptá k tobě a k té kočce:
 „Že je krásná...“
 A najednou je ticho.
 Jenom křaplavý zvuk zipů bund ruší
 šedivá křídla, která padají
 jako sníh do lesa.
 Večer.
 Návštěvy končí.
 A v tu chvíli je lhostejné,
 kdo je na které straně stěny ze skla.
 Každá věc má jiný smysl.
 Jen stěna ze skla a hliníku
 se zvolna proměňuje v neprostupnou zeď
 středověkých hradů.
 Tam dole,
 tam dole na silnici se všechno žene kupředu
 a troubí nákladňáky
 a ustaraní tátové někam vezou auta plná dětské naděje -
 kamsi do tmy.

 A kdo může,
 stojí u pásu v té továrně na sny - v té malé Kalifornii.
 Na druhém konci chodby,
 na hladových dveřích je nápis
 tak odřený,
 že téměř není vidět.
 Prosvítá skrz něj slábnoucí světlo
 až kamsi na dno samoty a děsu,
 který zůstal někde uprostřed
 té stěny ze skla a hliníku,
 to slovo,
 jemuž nikdo nechce rozumět, které
 si každý přečte
 a potom předstírá,
 že je vlastně ani neviděl.

Té příšery se bojí i velké dospělé děti,
kterým se celý život říká,
že každé strašidlo
má své jméno.
To slovo,
které tam schválně napsali červenou barvou:
to je
onkologie.

Školačka

Školačka,
která v nažehlených šatičkách
vždy vzorně recituje
před celou třídou,
by vlastně chtěla
toho malého ptáčka v kleci
oškubat
do posledního pířka
a toho chlupatého pejska
s velkou mašlí pod krkem
v nějakém tmavém koutě pověsit
za ocas
hlavou dolů.

O autorovi

Jedním z nejzajímavějších básníků z Jesenicka, jehož tvorba překročila regionální horizont, byl předčasně zesnulý **Petr Španger** (14. 8. 1966 Prostějov – 27. 1. 2011 Olomouc). Žil v Jeseníku. Po absolvování gymnázia a prezenční základní vojenské službě prošel různými povoláními hodnými básníka (mj. pomocný dělník v JZD Javornicko se sídlem v Bernarticích, poté likvidátor krachujících společností a firem na česko-polském pohraničí, pracoval také pro Krajský soud v Ostravě jako správce konkurzní podstaty).

Petr Španger vydal sbírky poezie *Vodní mlýnky* (Brno, 2003), za kterou byl nominován na literární Cenu Magnesia Litera v r. 2004, *Dům ani ne k životu* (Brno, 2004) a *Němé slavnosti* (vl. nákl., Dubnica nad Váhom, 2005). Sbírkou *Dotykem samé něhy* (plánované vydání: 2009) se již nedočkala oficiálního vydání. Svou poezií Španger přispěl také do celostátních i regionálních literárních revu a časopisů, například Britských listů (27. 3. 2007, brněnského Welesu (č. 19, 2014), zlínského Psiho vína (č. 26, 2003), vsetínských Textů (18. 11. 2002), ústecké Pandory (č. 16/17, 2008). Odpověděl v anketě časopisu Tvar *Čtenář poezie* (č. 20, 2004).

Španger přispěl do *Básnického almanachu Welesu 2003 Cestou*, kde se úvodním textem almanachu se stala právě jeho báseň, ba dokonce do antologie italských překladů ukázek z děl českých básnířek a básníků *Rapporti di errore* (Milano, 2010; editor Petr Král). Ukázky z jeho poezie byly zařazeny editorkou Simonou Martínkovou-Rackovou do *Antologie současné české poezie, II. díl (1986 – 2006)* (Praha, 2007). Pavel Rajchman vřadil jeho básně do sborníku *7edm* (Pardubice: Theo, 2007). Posmrtně byly Špangerovy básně zařazeny do antologie poezie z oblasti Jeseníků *Země žulových křížů II.* (2011; Libor Martinek a Tomáš Suk /eds./), která vyšla jako čtvrté číslo periodické antologie *Sever, východ, západ* v Ústí nad Labem.

Časopis Texty (č. 70, 2016) přinesl pásmo vzpomínek a ukázky z poezie Petra Špangera. Na básníka vzpomínali a mnohdy se nad jeho poezií zamýšleli Vojtěch Kučera, Veronika Schelleová, Tomáš Vašut, Jakub Grombář, Oskar Mainx, Jitka N. Srbová, Pavel Šmíd, Roman Szpuk, Tomáš Svoboda, Pavel Kotrla, Vladimíra Derková, Klára Goldstein, Ondřej Hložek; přetištěn zde byl rozhovor Martina Stöhra a Vojtěcha Kučery s Petrem Špangerem z měsíčníku Host (č. 5, 2004) *Poezie je pro mne svět, ve kterém si určují pravidla sám.*

Medailon Petra Špangera, připravený Liborem Martinkem, vyšel v rámci seriálu *Dějiny literatury na Bruntálsku (LXXXIX)* v Bruntálském a krnovském Deníku (10. 11. 2015) s názvem *Petr Španger, básník, který by neměl být zapomenut.* Zmíněný L. Martinek se s redaktorkou Boženu Správcovou podílel na redakci textu Špangerovy povídky *Kryštof* pro časopis Tvar a připojil k ní stručný autorský medailon (č. 12, 2012, s. 16–17). Špangerovi pak Martinek věnoval medailon ve své literárněhistorické práci *Obraz literatury z oblasti Jeseníků* (Bruntál: První bruntálské nakladatelství, 2021). Týž L. Martinek byl vedoucím bakalářské diplomové práce Adriany Krettkové *Básník z Jeseníku Petr Španger* obhájené na ÚBK FPF SU v Opavě v červnu 2017.

Ve sbírce poezie *Vodní mlýnky* básník reflektuje etapy lidského života (dětství, stáří, smrt) na pozadí přírodních cyklů. Sbírkou vzdáleně souznící se skácelovskou a východní poetikou je charakteristická úspornost slova, prostotou básnického výrazu a jeho prozaizací. Projevuje se zde i nadregionální básnická generační spřízněnost. Například z Hlučínska pocházejícímu básníkovi a prozaikovi Petru Motýlovi věnoval Španger jesenickou krajinou a její nezaměnitelnou atmosférou inspirovanou báseň *Dar zimy*: „Svítá. / A zima je daleko. / Vedle panáčka s panenkou / za oknem se chvěje / pár suchých květů. // V zeleni a žluti /

obloha se obrací / na čelech chlapců, / co krouží v ledu. // Než zabloudí / bludičky / do zahrad / stiskne kluk za líci / večera / dobytou / nejistou metu.“

Vsetínský básník, literární kritik a bohemista působící na Slezské univerzitě v Opavě Jakub Chrobák se domnívá, že: „První Špangerova sbírka [je] spíš ohledáváním prostoru, regionu, ve kterém se člověk ocitá, a se kterým musí žít. Jsou to krajinné obrazy, v nichž bydlí spíš ptáci, tiché tkvění korun stromů. Jako by to lidské zmizelo a je teprve pracně dolováno, třeba v nenápadně hlouběji prošlapané cestě, ve které ještě nevidíme, ale spíš tušíme minulou cestu. Ne jako určení směru, ale jako vědomí domova, který je přeci právoplatně náš teprve tehdy, když jej známe, když jej umíme zabydlet společnými vzpomínkami: »Divoké husy / v ukázněných šípech / odkejhaly k jihu. // Železná závora / zarostla v křovinách. // Kdysi tudy vedla cesta.«¹

V další sbírce veršů *Dům ani ne k životu* nacházíme báseň, jež je datovaná 28. 7. 2008 a která prohlubuje metafyzické vidění skutečnosti: „Mrak zalehnul zahradu. / U posledního sloupku / zbývá / něco místa. / Muž hloubí jámy pro rajčata. / Úzké stonky se chvějí / v žilnatých rukách, vystupují / z kostnatých vzpomínek. / Toulání v obilí. / Bílý rozbřesk v duchnách snění. / V ozvěně ticha / se tříští / skleněný zámek. / Kostel / zvoní kuropění.“

Citovaný P. Motýl v textu na záložce knihy charakterizuje sbírku takto: „V těchto verších tiše povrzává čas, který se počítá a vrací se k nám se střídáním ročních období. Skřivan se vznese nad pole, vzplanou ohně v červencové noci, dozrají šípky a děti postaví sněhuláky. Zaklope vlak, světlo v okně se rozsvítí. A básník, který bydlí v tom domě u trati, pracuje po večerech jako řezbář, který ve špalíku vonícího dřeva nalézá s jistotou tvar, jež pak koloruje barvami, které spatřil na obloze a v krajině Jeseníků, jejichž bolavým světlem spolu s ním procházíme. To ovšem nejsou idylické obrázky zhmotňující snění o venkově za psacím stolem pražského či brněnského bytu, v nichž zní cinkot skla z kavárny na rohu. Ne, zde můžeme vše konkrétně nahmatat, skutečné špinavé bláto se lepí na boty, skutečné chmýří odlétá z topolů, skutečný mráz zalézá pod kabát na polní cestě a důvěrně známá smrt-sousedka se krmí mlhou pod modřiny za oknem. Ale je tu ještě láska...“

Autoři *Panoramatu české literatury po roce 1989* jeho poezii charakterizovali slovy: „Básník Petr Španger zaujal hned svou prvotinou *Vodní mlýnky* (2003). Autorova neokázalá, prostá poezie směřuje k tradičnímu básnickému zobrazení, verš je obvykle volný, básně jsou nejčastěji laděny impresivně, zachycují dojem z prchavé chvíle. Klíčovými motivy jsou dětství, čas a naděje, jako tři danosti lidské existence, jež lyrický subjekt reflektuje bez patosu a velkých gest. Další sbírka *Dům ani ne k životu* (2004) vyvěrá opět z tichého usebrání, které autorský subjekt prožívá v prostoru venkovské krajiny, v níž lidé žijí podle tradičně strukturovaného času jednotlivých ročních období.“²

Ostravský bohemista Oskar Mainx sleduje odlišnost třetí Špangerovy sbírky *Němé slavnosti* od předchozích: „To je už něco docela jiného, to je exprese, skřípot, křeč, to je »nad sněhem řvoucí dítě, co přehluší / i vlaky, které zdálky vyjí.« (báseň *Dušičky*) Letní idyla definitivně zmizela, čas je opakovaně narušován a prostor rozpohybován. A to nejen zvuky, skřípěním věcí, ale i událostmi, lidskou přítomností, komplikovanými, »dospělými« vztahy, dřívější dětský pohled se kamsi vytratil.“³

Básník Jakub Grombír vystihl jedno důležité poselství Špangerovy poezie, vznikající na Jesenícku, tedy v periferní oblasti republiky: „A s odstupem času se dá říci, že básník nemusí mít společenskokritické ambice, aby instinktivně vystihl náladu doby. Ve svých knihách dokázal vystihnout kořeny postkomunistického marasmu, které publicisté začínají

¹ Chrobák J., Z domu ven, k domovu. Nad poezií Petra Špangera. In: *Dům v české a polské literatuře – Dom w literaturze czeskiej i polskiej. Sborník z mezinárodní vědecké konference konané na Slezské univerzitě v Opavě 14. – 15. 11. 2006*. Libor Martinek a Martin Tichý (eds.). Opava: Slezská univerzita, 2009, s. 153–155.

² Machala, L. a kol., *Panorama české literatury (2) po roce 1989*. Praha: Euromedia – Knižní klub, 2015, s. 98.

³ Mainx O., Petr Španger – někde za mlhou: pásmo vzpomínek na autora k jeho nedožitým padesátinám, *Texty, literární čtvrtletník*, 2016, č. 70, roč. 20, s. 43.

hledat teprve nyní, tedy tupé hmotařství a přehlížení problémů periferie: mnozí lidé, hlavně na venkově, vnímali nové poměry jako cosi provizorního a neautentického, co se jim spíše nějak přihodilo, než že by to mohli aktivně spolutvořit...“⁴

Petr Španger významem své tvorby nepochybně přesáhl region Jesenicka, náleží mu místo v celonárodní české literatuře a nemělo by se na něj jako na tvůrce zapomínat.

Libor Martinek

⁴ Grobmiř J., *Petr Španger – někde za mlhou: pásma vzpomínek na autora k jeho nedožitým padesátinám*, op. cit., s. 40–41.

Ediční poznámka

Sbírka *Stěny ze skla* se nachází v literární pozůstalosti Petra Špangera. Autor ji připravoval k vydání, ale předčasná smrt tento projekt přerušila. V tomto případě jde o autorský text tzv. poslední ruky.

Díky laskavému svolení dědiců autorských práv se nyní dočkala vydání jako regulérní, avšak bohužel posthumní čtvrtý Špangerův básnický opus.⁵

Touto cestou chceme poděkovat vdově po básníkovi, paní Miluši Špangerové, která s vydáním sbírky z pozůstalosti jejího manžela vyjádřila souhlas.⁶

Texty sbírky jsme upravili především z hlediska současných pravidel českého pravopisu (tj. opravili jsme evidentní překlepy, chyby v interpunkci, v psaní předložek a velkých písmen apod.), básníkem vytvořenou formální podobu básní jsme zcela respektovali.

Libor Martinek, editor

⁵ Některé básně z této sbírky se objevují již ve sbírce *Němé slavnosti*, ale *Stěny ze skla* nebyly zamýšleny jako výbor, proto je takto ani neoznačujeme.

⁶ Není tedy pravdou, že by vydávání dalších Špangerových textů či sebraných spisů bylo „komplikováno spory o jeho literární pozůstalost“, jak se uvádí na Wikipedii [https://cs.wikipedia.org/wiki/Petr_%C5%A0panger]. O vydávání básnickovy pozůstalosti rozhodují *lege artis* jedině a výlučně dědici autorských práv.

Petr Španger

Stěny ze skla

Editor © Libor Martinek

Vydalo nakladatelství
Michal Beran – První bruntálské nakladatelství
jako svou 29. publikaci
v roce 2024

ISBN 978-80-88463-65-8 (pdf)
ISBN 978-80-88463-66-5 (ePub)
ISBN 978-80-88463-67-2 (mobi)

e-mail: info.pbn@centrum.cz
web: pbn.proweb.cz